

Hubert Królikowski

Uniwersytet Jagielloński

Siły operacji specjalnych (Wojska Specjalne) w konfliktach hybrydowych

Wprowadzenie

Przejęcie Krymu przez Rosję w 2014 r. i konflikt zbrojny na wschodzie Ukrainy, w których to wydarzeniach istotną rolę odegrały rosyjskie formacje specjalnego przeznaczenia, nie tylko upowszechniły termin wojna hybrydowa, ale też spowodowały dyskusję dotyczącą polskiej doktryny militarnej, szczególnie w odniesieniu do obrony państwa, jak też roli Wojsk Specjalnych¹. Generałowie i analitycy, zaskoczeni przez sposób działania Rosji na Krymie i na wschodniej Ukrainie, wydaje się niesłusznie, podkreślają zastosowanie przez Rosjan zupełnie nowych sposobów działania i eksploatują pojęcie tzw. wojny hybrydowej.

Z tych też powodów istotne jest nie tylko zdefiniowanie wojny i zagrożeń hybrydowych, ale też rozwinięcie dyskusji dotyczącej Wojsk Specjalnych w kontekście nieograniczonym jedynie do udziału w sojuszniczych misjach zagranicznych, ale też działań obronnych na terytorium własnego państwa oraz współpracy z obroną terytorialną.

Współczesne środowisko bezpieczeństwa

Współczesne środowisko bezpieczeństwa można opisać przymiotnikami: zmienne, nieprzewidywalne, zaskakujące. Równocześnie współczesne zagrożenia można scharakteryzować następującymi punktami:

¹ Używane w artykule terminy Wojska Specjalne i Siły Operacji Specjalnych traktowane są zamiennie i równoważnie.

- często wydają się mało prawdopodobne,
- przybierają formę, która jest trudna do ujęcia w ramy prawa wojennego, co utrudnia lub uniemożliwia otwarte zaangażowanie sił zbrojnych,
- sprawiają wrażenie pozornie niegroźnych, przez co nie są ujmowane, lub są traktowane marginalnie, w regulacjach i analizach dotyczących bezpieczeństwa,
- wykorzystują luki w tradycyjnym pojmowaniu bezpieczeństwa,
- nie można na nie odpowiedzieć w sposób proporcjonalny (symetryczny),
- często w ogóle nie można odpowiedzieć w sposób efektywny.

Rezultatem takiego charakteru współczesnych zagrożeń jest to, że:

1. Nie można przewidzieć wszystkich zagrożeń (chyba, że do dyspozycji jest błyskotliwy i niezawodny wywiad, kontrwywiad oraz rozpoznanie, jak też genialni analitycy).
2. Nagminnym zjawiskiem jest skłonność do koncentrowania uwagi na zdarzeniach, które miały miejsce w niedalekiej przeszłości, z jednoczesną obawą przed ryzykiem prognozowania i brakiem czasu na szerszą refleksję historyczną.

Nie można wykluczyć, w odniesieniu do Polski albo państw sojusznicznych w Europie środkowej i wschodniej, agresji lub interwencji zbrojnej, która może być konsekwencją:

1. Realizacji celów politycznych lub gospodarczych przez państwo albo państwa ościenne.
2. Destabilizacji sytuacji wewnętrznej (np. sytuacja w Polsce może zostać zdestabilizowana, w aspekcie społecznym lub gospodarczym, w wyniku planowych i długoterminowych działań), wtedy sankcje międzynarodowe lub nawet interwencja zewnętrzna mogą być usprawiedliwione w oczach opinii międzynarodowej².
3. Zmian politycznych i społecznych w krajach sąsiednich.

Dlatego też, mimo że nie można zidentyfikować wszystkich potencjalnych zagrożeń, należy przygotować obronę obszarów aktywności i interesów państwa, które są krytyczne dla jego funkcjonowania. Istnieje też potrzeba skoncentrowania uwagi na zagrożeniach, na które nie ma wypracowanych i oczywistych sposobów reakcji.

Nie oznacza to oczywiście, że należy odrzucać nauki płynące z dotychczasowych doświadczeń, a i sama historia, poza tym, że lubi się powtarzać, stanowi też cenne źródło doświadczeń³. Najlepszym tego przykładem są współczesne wydarzenia na Krymie oraz Wschodniej Ukrainie, które mają swoje głębokie korzenie nie tylko w rosyjskiej historii wojen⁴.

Stąd też, jak zaznaczono wyżej, nie można lekceważyć groźby konfliktu zbrojnego i lekceważyć strategii obrony własnego państwa. Sytuacja taka wymusza stworzenie

² Zob. np. M. Wojnowski, *Koncepcja „wojny nowej generacji” w ujęciu strategów Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 13 (7), s. 13–39.

³ „Historia jest uniwersalnym doświadczeniem” – doświadczeniem nie jednego człowieka, lecz wielu ludzi, nabytym w rozmaitych okolicznościach, cyt. za: B.H. Liddell Hart, *Strategia: działania pośrednie*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1959, s. 4.

⁴ Zob. interesujące eseje na ten temat: M. Dura, *Wojna hybrydowa. Powtórka z historii*, <http://www.defence24.pl/231107,wojna-hybrydowa-powtorka-z-historii> [dostęp: 2.06.2015] oraz Z. Parafianowicz, M. Potocki, *Atak chaosem. Rosja realizuje na Ukrainie strategię carskiego oficera*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/456125,atak-chaosem-rosja-realizuje-na-ukrainie-strategiebylego-carskiego-oficera.html> [dostęp: 21.06.2015].

nowych strategii bezpieczeństwa i wojskowych pozwalających na zwalczanie i przeciwdziałanie nowym zagrożeniom (kojarzonym z takimi pojęciami, jak np. asymetria i hybrydowość). Tworząc strategię/doktryny wojskowe i opisując zdolności komponentu militarnego, aby skutecznie móc przeciwdziałać wymienionym wyżej zagrożeniom, należy posiadać siły zdolne do:

- prowadzenia skutecznych działań w wymagającym i złożonym środowisku zagrożeń asymetrycznych, hybrydowych (w warunkach wojny nieregularnej);
- prowadzenia działań samodzielnych (w tym samodzielność decyzyjna);
- prowadzenia działań wspólnych z sojusznikami oraz współpracy z nimi w różnych dziedzinach związanych z bezpieczeństwem narodowym i zbiorowym;
- szybkiej mentalnej i organizacyjnej adaptacji do zmieniających się warunków oraz środowiska;
- natychmiastowego reagowania na poziomie strategicznym i taktycznym.

Podsumowując, ewolucja środowiska bezpieczeństwa postawiła przed państwami rozwiniętymi konieczność rewizji strategii wojskowej. Mimo przygotowania do wojny regularnej, państwa rozwinięte okazały się wrażliwe na nieregularną formę walki zbrojnej stosowaną przez przeciwnika nieprzestrzegającego reguła prawa międzynarodowego lub szukającego nisz nie objętych prawem międzynarodowym, w sposób innowacyjny i odbiegający od standardów (w tym kulturowych). Taki rodzaj konfliktu zbrojnego współcześnie określany jest modnym terminem wojny hybrydowej.

Wojna hybrydowa – stara koncepcja i nowe technologie

Hybryda to coś, co składa się z różnych elementów, często do siebie niepasujących, mieszańców, efekt krzyżowania⁵. W odniesieniu do teorii sztuki wojennej terminy „wojna hybrydowa”, „działania hybrydowe”, „zagrożenia hybrydowe” zaczęły pojawiać się na początku XXI wieku.

Termin „hybrid warfare” pojawił się w pracy Williama J. Nemetha z 2002 r., zatytułowanej *Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare*⁶. W przywołanym opracowaniu autor, dokonując analizy konfliktu czeczeńsko-rosyjskiego, stosował pojęcie hybrydowości w odniesieniu nie tylko do militarnego *modus operandi* Czeczenów, ale też do ich organizacji społecznej, łącząc model prowadzenia walki zbrojnej z modelem społecznym. Według W.J. Nemetha:

- Organizacja militarna odzwierciedla poziom rozwoju społeczno-politycznego, a teoria i doktryna militarna tego społeczeństwa odzwierciedla panujące normy społeczne.
- Wyznaczniki siły militarnej nie przystają do zachodniego postrzegania potęgi (i koncentrują się na takich obszarach, jak: idee, indywidualności i charyzmatyczni liderzy, akceptacja dla olbrzymich ofiar, silna wiara w sprawę, decentralizacja i samodzielność taktyczna).

⁵ *Wielki słownik wyrazów obcych*, red. M. Bańko, Warszawa 2005, s. 518.

⁶ Opublikowana w Monterey w Kalifornii, jako praca magisterska w Naval Postgraduate School: http://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/5865/02Jun_Nemeth.pdf?sequence=3&isAllowed=y [dostęp: 1.05.2016].

- Tak zwane siły hybrydowe są zdolne do efektywnego adoptowania technologicznie zaawansowanych rozwiązań i używania ich w sposób kreatywny oraz wykraczający poza intencje twórców.
- Asymetria w walce zbrojnej odnosi się nie tylko do zdolności militarnych, ale również do akceptacji norm społecznych i międzynarodowych.

Dalej autor zauważa, że taka forma konfliktu zbrojnego, jak w Czeczenii, angażująca uczestników państwowych i niepaństwowych, akceptujących nieprzystające normy społeczne i prawne, będzie coraz powszechniejsza⁷.

Najczęściej cytowana definicja wojny hybrydowej znajduje się w opracowaniu Franka G. Hoffmana, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*⁸. Na podstawie analizy teorii „wojen czwartej generacji” (forth-generation warfare lub 4GW), „wojen złożonych” (compound wars) oraz „wojny bez ograniczeń” (unrestricted warfare, war beyond limits)⁹, jak też przykładów historycznych: powstania w Irlandii w latach 1919–1920, radzieckiej interwencji w Afganistanie, konfliktów w byłej Jugosławii oraz na Bliskim Wschodzie (szczególnie w Libanie w 2006 r.), Hoffman opracował definicję wojny hybrydowej. Według tej definicji:

Wojny hybrydowe mogą być prowadzone przez państwa lub grupy polityczne i obejmują różne modele działań wojennych, włączając zdolności konwencjonalne, nieregularną taktykę i formacje, masową przemoc i przymus oraz zdarzenia kryminalne¹⁰.

Podobne wnioski w 2013 r., w Rosji, przedstawił m.in. gen. Walery Gierasimow, choć nie użył pojęcia wojny hybrydowej. Koncepcje Hoffmana i Gierasimowa podkreślają zmiany, jakie zachodzą w praktyce współczesnych konfliktów zbrojnych: decentralizację struktur dowodzenia, połączenie strategicznej, operacyjnej i taktycznej sfery działań oraz istotnego wzrostu znaczenia niemilitarnych środków prowadzenia wojny. Obydwaj wymienieni autorzy wskazują także na coraz większą rolę, jaką odgrywają nieregularne formy prowadzenia operacji wojennych, jak wykorzystanie metod wojny partyzanckiej i małych oddziałów bojowych. Prognozują, że w przyszłych konfliktach zbrojnych nie będzie wyraźnego podziału na stan wojny i pokoju, żołnierzy oraz cywilów.

F.G. Hoffman, stosując pojęcie tzw. wojny hybrydowej, skupia się przede wszystkim na działaniach jednostek bojowych, a mniej uwagi poświęca niemilitarnym środkom prowadzenia konfliktu hybrydowego. Z kolei W. Gierasimow poświęca im dużo miejsca, uwytklając znaczenie wymiaru strategicznego przyszłych konfliktów oraz znaczenie działań psychologicznych i informacyjnych¹¹.

W badaniach natury wojen hybrydowych na uwagę zasługuje też tekst Arтура Gruszczaka, *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, gdzie stwierdza on m.in., że: „W podejściu do hybrydowości konfliktów zbrojnych błędem

⁷ W.J. Nemeth, *Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare*, Monterey 2002, s. 71–76.

⁸ Opublikowane przez Potomac Institute for Policy Studies w Arlington w 2007 r.: http://www.potomac-institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf [dostęp: 1.05.2016].

⁹ F.G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Arlington 2007, s. 17–23.

¹⁰ *Ibidem*, s. 58.

¹¹ Ł. Skoneczny, *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” (wydanie specjalne: *Wojna hybrydowa*) 2015, s. 43–44. Artykuł ten zawiera też szersze omówienie koncepcji Nemetha, Hoffmana i Gierasimowa.

jest tworzenie dychotomii między statecznym państwem a zmiennym, elastycznym i amorficznym przeciwnikiem niepaństwowym¹², bowiem różnica potencjałów i stosowanej taktyki jest przykładem asymetrii, ale nie oznacza nierównowagi strategicznej obydwu stron, czego dowodzi np. konflikt zbrojny na Wschodniej Ukrainie.

Teoria wojen hybrydowych pod wpływem doświadczeń, głównie ukraińskich i bliskowschodnich, robi karierę. Termin ten wszedł do języka polityki międzynarodowej i Sojuszu Północnoatlantyckiego:

Zadbamy o to, aby NATO było w stanie skutecznie zaradzić specyficznym wyzwaniom związanym z zagrożeniami wojny hybrydowej, w ramach której stosuje się szeroki zakres jawnych i skrytych działań militarnych, paramilitarnych i cywilnych w sposób ściśle zintegrowany. Kluczową sprawą jest posiadanie przez Sojusz narzędzi i procedur niezbędnych do skutecznego odstraszenia i reagowania na zagrożenia wojny hybrydowej oraz możliwości wzmocnienia sił poszczególnych państw¹³.

Również Unia Europejska przygotowuje dokument zatytułowany: *Wspólne ramy dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym: odpowiedź Unii Europejskiej*, gdzie stwierdza, iż:

zagrożenia hybrydowe są różnie definiowane i definicje te należy formułować w sposób elastyczny, tak by uwzględniały one zmienny charakter tego rodzaju zagrożeń, pojęcie to oznacza kombinację represyjnych i wywrotowych działań, konwencjonalnych i niekonwencjonalnych metod (tj. dyplomatycznych, militarnych, ekonomicznych i technologicznych), które mogą być stosowane w sposób skoordynowany przez podmioty państwowe i niepaństwowe, by osiągnąć określone cele, przy czym działania te są poniżej progu oficjalnie wypowiedzianej wojny. Zazwyczaj nacisk kładzie się na wykorzystanie podatności danego celu na zagrożenia i kreowanie dwuznaczności, by utrudnić procesy decyzyjne. Kampanie dezinformacyjne prowadzone na masową skalę przy wykorzystaniu mediów społecznościowych w celu kontrolowania dyskursu politycznego lub radykalizowania postaw, rekrutacji „grup-przykrywek” i kierowania nimi mogą być nośnikami zagrożeń hybrydowych¹⁴.

Jako szczególnie narażone na zagrożenia hybrydowe dokument ten wymienia infrastrukturę krytyczną (w tym kosmiczną) oraz obszar cyberbezpieczeństwa.

Podsumowując powyższe definicje oraz troski polityków można w kilku punktach następująco scharakteryzować tzw. wojnę hybrydową:

- Uczestnikami wojny są aktorzy państwowi i niepaństwowi.
- Nie jest ograniczona do konfliktu zbrojnego, często element militarny jest jednym z kilku i nie głównym obszarem działań. Użycie środków militarnych i paramilitarnych jest uzupełnieniem, działań informacyjnych, psychologicznych, ekonomicznych, dyplomatycznych i innych.

¹² A. Gruszczak, *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, [w:] *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, red. W. Sokała, B. Zapała, Warszawa [b.d.w.], s. 16.

¹³ Deklaracja szczytu walijskiego złożona przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w posiedzeniu Rady Północnoatlantyckiej w Walii 5 września 2014 r., s. 13.

¹⁴ Wspólny komunikat Parlamentu Europejskiego i Rady, *Wspólne ramy dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym: odpowiedź Unii Europejskiej*, JOIN(2016) 18 final, Bruksela, 6.04.2016.

- W obszarze militarnym stosowane są regularne i nieregularne formy walki zbrojnej.
- Zaangażowane są skrycie lub jawnie formacje militarne i paramilitarne (rządowe i nie rządowe).
- Wykorzystywane są terrorystyczne i przestępcze metody działania oraz organizacje.
- Kombinacja stosowanych metod i środków uniemożliwia lub utrudnia ujęcie prowadzonych działań w ramy prawa międzynarodowego.

Tego typu konflikty były już opisywane i definiowane jako „wojny czwartej generacji”, „wojny złożone”, „wojny bez ograniczeń”, „szara strefa” (grey zone)¹⁵, „wojny polityczne” (political warfare), „wojny dwuznaczne” (ambiguous warfare), „wojny nieliniarne” (non linear)¹⁶, czy wreszcie nieco ostatnio zapomniana, a rewolucyjna w latach dziewięćdziesiątych XX w., teoria wojen trzeciej fali¹⁷.

Warto zwrócić uwagę, że np. pojęcie wojny czwartej generacji jest w zasadzie tożsame z pojęciem wojny, czy konfliktu hybrydowego. Wojna czwartej generacji obejmuje działania zmierzające do przechytrzenia lub podkopania siły oponenta poprzez wyzyskanie słabości i użycie metod, które w sposób zasadniczy różnią się od sposobu działania przeciwnika.

W sferze strategicznej wojnie 4 generacji przypisuje się zjawiska takie, jak:

- utrata monopolu państwa na prowadzenie wojny,
- powrót do świata kultur i państw w stanie konfliktu,
- wewnętrzny podział społeczeństwa (etniczny, religijny, według interesów).

W sferze strategicznej i operacyjnej:

- poszukiwanie głównego celu uderzenia psychologicznego (wola walki, opinia publiczna),
- dysproporcja pomiędzy rezultatami, a inwestycjami.

W sferze taktycznej:

- przesunięcie koncentracji wysiłku z frontu przeciwnika na jego tyły,
- użycie siły przeciwnika przeciwko niemu.

Podkreślany jest też wzrost znaczenia czynników niepaństwowych (terroryści, organizacje przestępcze, ponadnarodowe korporacje), dysproporcje w poziomie bogactwa pomiędzy państwami, jak i organizacjami niepaństwowymi, urynkowanie dostępu do technologii i informacji¹⁸.

Samo zjawisko występowania w konflikcie zbrojnym pomieszanych elementów regularnej i nieregularnej formy walki zbrojnej, partyzantów i terrorystów, zjawisk

¹⁵ J.L. Votel, Ch.T. Cleveland, Ch.T. Connett, W. Irwin, *Unconventional Warfare in the Gray Zone*, „Joint Force Quarterly” 2016, No. 1, s. 101–109.

¹⁶ D. Dewit, *The Inauguration of 21st Century Political Warfare: A Strategy for Countering Russian Non-Linear Warfare Capabilities*, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:649Huz0M-grQJ:smallwarsjournal.com/printpdf/33805+&cd=4&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b> [dostęp: 18.06.2016]; M.E. Connell, R. Evans, *Russia's "Ambiguous Warfare" and Implications for the U.S. Marine Corps*, Arlington 2015, https://www.cna.org/CNA_files/PDF/DOP-2015-U-010447-Final.pdf [dostęp: 18.06.2016].

¹⁷ A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna. Jak przetrwać na progu XXI wieku*, Warszawa 1997.

¹⁸ Szerzej na temat wojny czwartej generacji, np. w: J. Regina-Zacharski, *Wojna w świecie współczesnym*, Łódź 2014, s. 294–304.

kryminalnych, wykorzystania nowych technologii do prowadzenia walki zbrojnej, informacyjnej, psychologicznej, ekonomicznej – nie jest nowe. Zresztą sami naukowcy, którzy zajmują się konfliktami hybrydowymi, odwołują się do przykładów historycznych – od wojen Rzymu z Germanami, poprzez wojnę o niepodległość Stanów Zjednoczonych, po wojny czeczeńskie¹⁹.

Równoległe działania regularne i nieregularne, jako element strategii, były prowadzone w okresie potopu szwedzkiego, wojny siedmioletniej, wojen napoleońskich w Hiszpanii i Rosji, pierwszej wojny światowej. Znamiona hybrydowości nosi druga wojna światowa. Działania informacyjne i dyplomatyczne uzupełniające działania militarne były prowadzone w okresie wielkiej wojny z zakonem krzyżackim. Tak zwane wojny narodowo-wyzwoleńcze, jak wojna w Algierii, były toczone z przeciwnikiem niepaństwowym, z wykorzystaniem taktyki terrorystycznej, a nawet działań przestępczych. Wzorcowym przykładem konfliktu hybrydowego są powstania śląskie. Biorąc pod uwagę same narzędzia i metody prowadzenia konfliktów zbrojnych wojna hybrydowa nie jest więc zjawiskiem nowym.

Koncepcja hybrydowości współczesnych wojen stanowi próbę sformułowania nowej analitycznej wykładni konfliktów zbrojnych w kontekście współczesnych problemów bezpieczeństwa asymetrii działań militarnych, przewlekłości konfliktów regionalnych, podziałów kulturowych i negatywnych skutków globalizacji²⁰.

Poszukiwanie definicji wojny hybrydowej jest poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie jak sytuacja międzynarodowa, po zimnej wojnie, nowe technologie, asymetria świata, komercjalizacja i globalizacja wpływają na sposób i proporcje wykorzystania metod i środków prowadzenia walki. Miał rację pruski luminarz sztuki wojennej twierdząc, że:

...cel, który postawi sobie wszczynający wojnę, środki, których on użyje, będą się kształtowały całkowicie według indywidualnych cech położenia, że będą jednak nosiły na sobie właśnie charakter czasu i ogólnych stosunków i wreszcie, że będą podporządkowane ogólnym wnioskom, które z istoty wojny muszą być wyciągnięte²¹.

Siły operacji specjalnych we współczesnych konfliktach

Coraz większym wyzwaniem staje się reagowanie na innowacyjne wykorzystanie militarnych i niemilitarnych narzędzi prowadzenia wojny, określane m.in. mianem wojny hybrydowej. Definicje wojny hybrydowej kładą w szczególności nacisk na elementy, takie jak połączenie działań konwencjonalnych, nieregularnych i asymetrycznych, eksploatowanie konfliktów politycznych oraz ideologicznych, m.in. poprzez wykorzystanie manipulacji i działań informacyjnych, kombinację operacji specjalnych oraz działań konwencjonalnych sił zbrojnych, działań służb specjalnych, m.in.

¹⁹ Np. F.G. Hoffman, *op. cit.*, czy *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, red. W. Murray, P.R. Mansoor, New York 2012; T. McCulloh, R. Johnson, *Hybrid Warfare*, Tampa 2013.

²⁰ A. Gruszczak, *op. cit.*, s. 17.

²¹ C. von Clausewitz, *O wojnie*, przeł. A. Cichowicz, L. Koc, F. Schoener, Warszawa 1958, t. II, s. 234.

poprzez prowokacje polityczne, włączenie w konflikt mediów, szantaż ekonomiczny, cyberataki, działania przestępcze, terrorystyczne, wykorzystanie najemników, organizacji paramilitarnych, sił sojuszników²². Wojna hybrydowa jest więc w swej naturze zbliżona do tzw. wojny niekonwencjonalnej²³, jednego z rodzajów operacji (działań specjalnych). Wojna niekonwencjonalna w doktrynie wojskowej ma umożliwić wymuszenie określonego postępowania, zdestabilizowanie lub obalenie rządu innego państwa. W działaniach takich często wykorzystywany jest ruch oporu lub opozycja sponsorowana i motywowana zewnętrznie.

Przykładów takich działań i ich wykorzystania do osiągnięcia celów strategicznych dostarcza wojna rosyjsko-gruzińska z sierpnia 2008 r., działania Rosji na Ukrainie rozpoczęte aneksją Krymu, czy wykorzystanie przez Iran Hezbollahu do realizacji celów własnej strategii²⁴.

Siły operacji specjalnych są przygotowane do przeciwdziałania takim zagrożeniom. W spektrum ich operacji mieści się nie tylko wojna niekonwencjonalna, ale też

²² Poza wyżej wymienionymi w przypisach np. R.W. Glenn, *Thoughts on "Hybrid" Conflict*, <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/188-glenn.pdf?q=mag/docs-temp/188-glenn.pdf> [dostęp: 25.03.2016]; F.G. Hoffman, *Further Thoughts on Hybrid Threats*, <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/189-hoffman.pdf?q=mag/docs-temp/189-hoffman.pdf> [dostęp: 25.03.2016]; O. Manea, *The Strategy of Hybrid Warfare*, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-strategy-of-hybrid-warfare> [dostęp: 25.03.2016]; Ch. Paul, *Confessions of a Hybrid Warfare Skeptic*, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/confessions-of-a-hybrid-warfare-skeptic> [dostęp: 25.03.2016]; A. Deep, *Hybrid War: Old Concept, New Techniques*, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques> [dostęp: 25.03.2016]; M. Philips, *Integrating Technology into Future Hybrid Warfare Operations*, "Military Technology" 2016, No. 2, s. 46–47.

²³ Wojna niekonwencjonalna (Unconventional Warfare) to operacje, które obejmują szerokie spektrum działań militarnych i paramilitarnych, zwykle długotrwałych, przeważnie prowadzonych za pośrednictwem, wspólnie lub przez tubylczy surogat sił, które są zorganizowane, szkolone, wyposażone, wspierane i kierowane w różnym stopniu przez źródła zewnętrzne. Wojna niekonwencjonalna jest wyjątkową operacją specjalną, która może być prowadzona zarówno jako część kampanii na teatrze podległym bojowemu dowództwu regionalnemu, lub jako kampania samodzielna. Jako kampania samodzielna wojna niekonwencjonalna przede wszystkim koncentruje się na celach polityczno-militarnych i celach psychologicznych. Wojna niekonwencjonalna obejmuje militarne i paramilitarne aspekty ruchu oporu. Działania militarne w wojnie niekonwencjonalnej stanowią kulminację udanych wysiłków zorganizowania i zmobilizowania populacji cywilnej przeciwko wrogiemu rządowi lub siłom okupacyjnym. Z perspektywy Stanów Zjednoczonych intencją jest rozwijanie i podtrzymywanie wspieranej organizacji oporu i synchronizowanie jej działań z dalszymi celami bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych. Oddziały sił operacji specjalnych nie tworzą ruchu oporu. Doradzają, szkolą i wspierają już istniejący, tubylczy ruch oporu w prowadzeniu wojny niekonwencjonalnej, jeśli jest to wymagane towarzyszą w walce. Jeżeli operacje wojny niekonwencjonalnej wspierają konwencjonalne operacje wojskowe, główny wysiłek przesuwany jest na cele militarne, jednak implikacje polityczne i psychologiczne pozostają. Sztaby i dowódcy operacyjni oraz szczebla strategicznego muszą wystrzegać się ograniczania wojny nieregularnej do określonego zestawu warunków i działań wynikających zarówno z ostatnich zdarzeń, jak i doświadczeń osobistych. Najpowszechniejszym błędem jest przekonanie, że wojna niekonwencjonalna ograniczona jest do wojny partyzanckiej i przewrotów (powstań). Na podstawie: *Doctrine for Joint Special Operations. Joint Pub 3-05*, Washington 2014, s. XI; *Doctrine for Joint Special Operations. Joint Pub 3-05*, Washington 2003, s. II-7 – II-8.

²⁴ Na ten temat np. R. Grodzki, *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008 przyczyny – przebieg – skutki*, Zakrzewo 2009; M. Wojnowski, *Mit „wojny hybrydowej”. Konflikt na terenie państwa ukraińskiego w świetle rosyjskiej myśli wojskowej XIX–XXI wieku*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” (wydanie specjalne: *Wojna hybrydowa*) 2015, s. 7–38; J.P. Harik, *Hezbollah: The Changing Face of Terrorism*, London–New York 2005.

rodzaje działań, definiowane jako kontrterroryzm²⁵ i działania przeciwpowstańcze²⁶, które w pewnym zakresie mogą być odpowiedzią na zagrożenia hybrydowe. Czym te rodzaje działań różnią się od siebie? Działania kontrterrorystyczne są najczęściej krótkotrwałe, zdeterminowane przez pojawiające się w określonym czasie możliwości operacyjne, silnie powiązane z możliwościami operacji wywiadowczych i reaktywne wobec nich. Rezultaty działań kontrterrorystycznych dają też szybkie i wymierne rezultaty (np. terrorysta schwytany lub zabity).

Operacje przeciwpowstańcze zmierzają do powstrzymania i pokonania powstańców (buntowników), są nie tylko reaktywne w stosunku do działań przeciwnika, ale odnoszą się do przyczyn problemów i zmierzają do ich rozwiązania lub wyeliminowania. Są przez to długotrwałe i odznaczają się też zaangażowaniem znacznych środków.

W dyskusji o roli sił operacji specjalnych w przeciwdziałaniu zagrożeniom hybrydowym pojawia się też nowy termin kontrwojna nieregularna (*Counter-Unconventional Warfare*)²⁷. Zaistnienie tego terminu jest wynikiem analizy działań kontrterrorystycznych i kontrpowstańczych w okresie, trwającej od 2001 r., wojny z terroryzmem, doświadczeń syryjskich, libijskich, irackich i ukraińskich. Kontrwojna nieregularna to działania mające na celu uniemożliwienie przeciwnikowi, prowadzącemu wojnę hybrydową, osiągnięcia celów strategicznych. Działania prowadzone w ramach kontrwojny nieregularnej mają charakter proaktywny i są długotrwałe, rezultaty zaś określane są w formie negatywnej (jakich celów przeciwnikowi nie udało się osiągnąć, nad jakimi terenami nie przejął kontroli, jakich możliwości nie zdołał wykorzystać).

²⁵ Kontrterroryzm (*Counterterrorism*) to operacje obejmujące środki ofensywne, podejmowane aby zapobiec, powstrzymać, przeciwdziałać i reagować na terroryzm. Rolą sił operacji specjalnych i ich dodatkowych możliwości jest podejmowanie środków ofensywnych w ramach całościowego wysiłku zwalczania terroryzmu przez Departament Obrony. Siły operacji specjalnych prowadzą misje kontrterrorystyczne jako tajne, ukryte lub niejawne operacje specjalne. Działania sił operacji specjalnych, w ramach kontrterroryzmu, obejmują m.in. operacje wywiadowcze, ataki przeciw sieciom i infrastrukturze terrorystów, uwalnianie zakładników, odbieranie wrażliwych materiałów organizacjom terrorystycznym oraz działania niekinetyczne, wymierzone w ideologię i motywację budujące terroryzm. Na podstawie: *Doctrine for Joint Special Operations...*, 2014, s. XI; *Doctrine for Joint Special Operations...*, 2003, s. II–9.

²⁶ Według doktryny operacji specjalnych Stanów Zjednoczonych działania przeciwpowstańcze (*counterinsurgency*) to wspólne przedsięwzięcia cywilne i wojskowe zmierzające do pokonania oraz ograniczenia rebelii, jak też usunięcia jej przyczyn. Zaś na podstawie doktryny operacji specjalnych NATO działania przeciwpowstańcze są działaniami militarnymi, paramilitarnymi, politycznymi, psychologicznymi i cywilnymi, podejmowanymi przez rząd, aby pokonać rebelię. Przeciwdziałanie terroryzmowi i przeciwdziałanie rebeliom nie są wyłączną domeną sił operacji specjalnych NATO, ale siły operacji specjalnych mogą efektywnie uzupełnić całościowe użycie operacji dyplomatycznych, ekonomicznych, informacyjnych i militarnych, stosowanych jako przeciwdziałanie rebeliom. Wojna asymetryczna, ze swej natury, prowadzi do angażowania sił operacji specjalnych NATO, jako prowadzących przeciwdziałanie terroryzmowi w ramach kontinuum operacyjnego przeciwdziałania rebeliom. Na podstawie: *Doctrine for Joint Special Operations...*, 2014, s. II–12; *Allied Joint Doctrine for Special Operations AJP-3.5*, 2009, s. 2-3 –2-5.

²⁷ *Counter-Unconventional Warfare. White Paper*, United States Army Special Operations Command, 2014; R.A. Newson, *Counter-Unconventional Warfare Is the Way of the Future. How Can We Get There?*, 2014, <http://blogs.cfr.org/davidson/2014/10/23/counter-unconventional-warfare-is-the-way-of-the-future-how-can-we-get-there> [dostęp: 3.05.2016].

Siły operacji specjalnych są szczególnie predystynowane to tego typu działań. Oprócz wymienionych wyżej kompetencji przygotowane są też do prowadzenia wojskowych, informacyjnych działań wspierających (wcześniej nazywanych operacjami psychologicznymi²⁸), współpracy cywilno-wojskowej i tzw. spraw cywilnych²⁹. To, wraz z elastyczną strukturą organizacyjną oraz dowodzenia powoduje, że potencjał sił operacji specjalnych (w tym polskich Wojsk Specjalnych) przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym jest znaczny.

Siły operacji specjalnych, jako komponent sił zbrojnych, są najlepiej przystosowane do prowadzenia skutecznych działań w warunkach konfliktu hybrydowego, prowadzenia działań samodzielnych, wspólnych z sojusznikami i szerokiej współpracy z nimi, szybkiej mentalnej oraz organizacyjnej adaptacji do zmieniających się warunków i środowiska, natychmiastowego reagowania na poziomie strategicznym, a także taktycznym. Podstawowe zalety Sił Operacji Specjalnych to:

1. Szybkość reakcji na zagrożenie lub atak. Siły operacji specjalnych, poprzez swoją strukturę organizacyjną, profil szkolenia i wyznaczone zadania, są jednostkami lekkimi, posiadającymi pełne stany osobowe, wysoki stopień gotowości, będące zdolne do natychmiastowego reagowania. Gwarantują więc szybkość reakcji na zagrożenie lub atak.

2. Zachowanie tajemnicy, czyli ukrycie działań i przygotowań do nich przed przeciwnikiem i środkami masowego przekazu. Siły operacji specjalnych dysponują i na tym polu pewnymi atutami: standardowe utajnienie zadań, struktury, wyposażenia i stanów osobowych jednostek specjalnych, brak ciężkiego sprzętu (czołgi, bojowe wozy piechoty, itp.) w jednostkach specjalnych, przygotowanie do skrytego przetrzutu i przenikania. Czyni to zachowanie tajemnicy działań o wiele łatwiejszym.

3. Precyzja, która musi dotyczyć kilku płaszczyzn: Płaszczyzny strategicznej, związanej z identyfikacją właściwych celów, pozwalającą na uderzenie w istotne elementy systemu przeciwnika, a nie w cele przypadkowe lub w próżnię.

Płaszczyzny militarnej, w wypadku uderzeń militarnych muszą one być niezwykle precyzyjne, gdyż przeciwnik, wykorzystujący asymetrię (przeważnie niepaństwowy), operuje najczęściej w środowisku cywilnym, a jeśli posiada bazy to często na terytorium innych państw, należy więc unikać przypadkowego porażenia niewłaściwych celów.

Płaszczyzny psychologicznej, z uwagi na znaczenie opinii publicznej, opozycji politycznej oraz działań psychologicznych i informacyjnych we współczesnych działaniach zbrojnych. Należy liczyć się z faktem, że każda pomyłka i porażka będzie użyta jako narzędzie walki i krytyki, przez przeciwnika, opozycję wewnętrzną i środki masowego przekazu.

²⁸ Operacje psychologiczne (Psychological Operations) polegają na przekazywaniu określonych wiadomości i wskazówek do zagranicznych odbiorców, aby wpływać na ich emocje, motywacje, bezstronne rozumowanie, a szczególnie postępowanie zagranicznych rządów, organizacji, grup i osób. Celem operacji psychologicznych jest wywołanie lub wzmocnienie u obcokrajowców postaw i zachowań korzystnych dla realizacji celów dowódcy sił połączonych. Na podstawie: *Doctrine for Joint Special Operations...*, 2003, s. II-11 – II-12.

²⁹ Sprawy cywilne (Civil Affairs) to działania będące planowanymi działaniami, realizowane celem poprawy środowiska operacyjnego, identyfikowania i ograniczania niestabilności wśród społeczności cywilnej, polegają też na przejmowaniu funkcji typowych dla władz cywilnych. Na podstawie: *Doctrine for Joint Special Operations...*, 2014, s. XII.

Doświadczenie i poziom wykształcenia, sposób doboru stanów osobowych do jednostek specjalnych oraz perfekcyjne opanowanie taktyki, przez żołnierzy jednostek specjalnych, pozwalają na zachowanie precyzji na wszystkich wymienionych poziomach.

4. Elastyczność organizacyjna, intelektualna i taktyczna. Te właśnie cechy posiadają siły specjalne, zarówno jako rodzaj wojsk, jak i ich żołnierze. Ponieważ nieprzewidywalność sytuacji operacyjnej i taktycznej, warunków oraz środowiska walki jest podstawowym założeniem, towarzyszącym przygotowywaniu struktur i szkoleniu tego typu sił, okazuje się często, że we współczesnych konfliktach siły specjalne są w stanie najskuteczniej wykonywać zadania stawiane nowoczesnym siłom zbrojnym.

Konsekwencją powyższego jest **wzrost roli Wojsk Specjalnych (sił operacji specjalnych) we współczesnych narodowych i zbiorowych strategiach wojskowych**. Nie jest bez znaczenia, że siły operacji specjalnych są tym elementem sił zbrojnych, który przy niewielkiej liczebności (a więc i relatywnie niewielkich kosztach utrzymania wysokiego stopnia gotowości) charakteryzuje się stosunkowo dużą efektywnością.

W przypadku Polski rozwój i utrzymanie Wojsk Specjalnych, **w układzie sojuszniczym (międzynarodowym)**, gwarantuje szereg możliwości.

Efektywność kosztowa udziału w operacjach sojuszniczych – Wojska Specjalne są siłami lekkimi i pozostającymi w ciągłej gotowości do podjęcia działań, nie wymagają więc długiego cyklu przygotowania i osiągnięcia gotowości do udziału w działaniach sojuszniczych. Z uwagi na strukturę organizacyjną oraz posiadane wyposażenie transport jednostek specjalnych jest o wiele łatwiejszy i tańszy niż np. jednostek zmechanizowanych. Warto też zwrócić uwagę, że w Polsce Wojska Specjalne stanowią tylko około 2,5% liczebności Sił Zbrojnych i konsumują nieco ponad 0,9% budżetu w dziale obrony narodowej³⁰. W Stanach Zjednoczonych te wartości wynoszą odpowiednio: liczebność Sił Operacji Specjalnych w stosunku do liczebności całości Sił Zbrojnych to 5,3%, budżet Dowództwa Sił Operacji Specjalnych w stosunku do budżetu Departamentu Obrony w części obrona militarna to 1,2%³¹.

Elastyczność form uczestnictwa w operacjach sojuszniczych – Wojska Specjalne są przygotowane do wykonywania różnorodnych zadań w okresie pokoju, kryzysu i konfliktu zbrojnego, dlatego też mogą być narzędziem wykorzystywanym w okresie poprzedzającym konflikt (np. demonstracja siły, ewakuacja, rozpoznanie), w okresie konfliktu zbrojnego (np. działania szturmowe, dywersyjne, psychologiczne), w okresie po zakończeniu konfliktu zbrojnego (np. pomoc w odbudowie struktur państwowych, działania humanitarne).

³⁰ Według różnych oficjalnych danych liczebność żołnierzy w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wynosi blisko 100 000, zaś Wojsk Specjalnych około 2500. Budżet Ministerstwa Obrony Narodowej na rok 2015 wyniósł 38,388 mld PLN, z tego dział budżetowy 752, czyli obrona narodowa 24,541, w tym część dla Wojsk Specjalnych 230 mln PLN.

³¹ Według danych dotyczących roku 2015 liczebność Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych wynosiła 1 310 680 żołnierzy, liczebność sił podlegających Dowództwu Sił Operacji Specjalnych 69 689 ludzi. Budżet Departamentu Obrony 839,9 mld USD, z tego część obrony militarnej 631,9 mld USD, budżet Dowództwa Sił Operacji Specjalnych 7,665 mld USD. Na podstawie: *The World Defence Almanac 2015*, Bonn 2015, s. 28; http://www.usgovernmentspending.com/defense_budget_2015_3.html [dostęp: 18.06.2016]; <http://www.socom.mil/News/Documents/FY%202015%20USSOCOM%20Budget%20Highlights.pdf> [dostęp: 18.06.2016].

Przykładem realizacji tego typu działań jest wysłanie Polskiego Kontyngentu Wojskowego, liczącego około 60 żołnierzy Wojsk Specjalnych, do Iraku w 2016 r. Do głównych zadań sił wydzielonych z Wojsk Specjalnych ma należeć doradztwo i szkolenie sztabów oraz pododdziałów specjalnych sił zbrojnych Iraku. Żołnierze będą brać udział w operacji „Inherent Resolve”, która jest prowadzona w ramach Globalnej Koalicji do walki z tzw. Państwem Islamskim, na podstawie artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych i na prośbę rządu Republiki Iraku³². Inny przykład to bezpośredni udział w działaniach bojowych, prowadzenie tzw. akcji bezpośrednich³³ przez operatorów GROM-u w Iraku w 2003 r.³⁴

Udział w operacjach sojusznicznych bez angażowania się w działania zbrojne – działania specjalne mogą przybierać formę działań informacyjnych, psychologicznych, humanitarnych, współpracy cywilno-wojskowej, które są istotnym elementem większości operacji międzynarodowych, a jednocześnie nie pociągają za sobą konieczności bezpośredniego angażowania się w walkę.

Tworzenie dobrych stosunków (uzyskania wpływów) i pozytywnego wizerunku Polski w innych państwach. Siły specjalne posiadają możliwości i kwalifikacje, aby uczestniczyć w odbudowie lub modernizacji infrastruktury lub struktur państwowych w rejonach objętych konfliktem. W takim wypadku żołnierze sił specjalnych reprezentują nie tylko siły zbrojne, ale też możliwości i potencjał swojego kraju. Pozytywna współpraca może zatem prowadzić do nawiązania trwałych stosunków bilateralnych w dziedzinie bezpieczeństwa, ekonomii, edukacji, itd.

Ponadto możliwość prowadzenia działań specjalnych i posiadanie Wojsk Specjalnych dają państwu wiele **atutów na polu narodowej polityki bezpieczeństwa**. Zaliczamy do nich:

1. **Zdolności do prowadzenia działań bojowych w okresie pokoju, kryzysu i wojny.** Jest to szczególnie istotny atut, wobec wzrostu liczby konfliktów i globalizacji zagrożeń, które wymuszają na państwach NATO organizację coraz większej liczby ekspedycji przy często niejednoznacznie określonym statusie prawnym.
2. **Zdolności do efektywnej walki z zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi.** Charakter współczesnych zagrożeń powoduje, że mogą one wystąpić na terenie kraju, a ich zwalczanie może powodować konieczność interwencji poza granicami kraju. Często też zwalczanie zagrożeń (np. terroryzmu i zorganizowanej przestępczości) może wymagać równoczesnego i skoordynowanego działania w kraju i poza jego granicami.

³² <http://www.defence24.pl/388739,wojsko-polskie-przeciwko-daesh-solidarnosc-nato-wazniejsza-niz-zagrozenie-terrorystyczne> [dostęp: 20.06.2016] oraz <http://www.defence24.pl/390114,polskie-kontyngenty-wespra-walke-z-daesh-prezydent-podpisal-postanowienie> [dostęp: 20.06.2016].

³³ Akcje bezpośrednie (Direct Actions) to krótkotrwałe uderzenia i inne działania ofensywne w małej skali, prowadzone jako operacje specjalne we wrogim, zakazanym lub politycznie wrażliwym środowisku, które wykorzystują specjalistyczny potencjał militarny aby zająć, zniszczyć, pojąć, wykorzystać, odzyskać, uszkodzić wyznaczone cele. Akcje bezpośrednie różnią się od konwencjonalnych działań ofensywnych poziomem fizycznego i politycznego ryzyka, technikami operacyjnymi oraz stopniem weryfikacji oraz precyzji użycia siły dla osiągnięcia wyznaczonych celów. Na podstawie: *Doctrine for Joint Special Operations...*, s. X.

³⁴ Szerzej na ten temat np. T. Marzec, *Tajne akcje snajperów GROM*, Warszawa 2014; K.K. Soyka, K. Kotowski, *Cel za horyzontem. Opowieść snajpera GROM-u.*, Wołowiec 2015.

3. **Zdolności do natychmiastowego reagowania militarnego.** W wypadku zagrożeń asymetrycznych elementem krytycznym, wpływającym na skuteczność zapobiegania i zwalczania, jest szybkość reakcji.
4. **Możliwości elastycznego użycia sił zbrojnych (od działań psychologicznych i humanitarnych po zwalczanie terroryzmu oraz dywersję).** Doświadczenia historyczne i współczesne pokazują jednoznacznie, że działania specjalne pozwalają na realizację szerokiego spektrum zadań „od budowy systemu obronnego do jego zniszczenia”.
5. **Możliwość adaptacji posiadanych sił i środków do zmiennych warunków oraz zagrożeń.** Możliwość ta jest związana z cechami sił specjalnych, co pokazują doświadczenia np. polskiej JW GROM, która prowadziła skuteczne działania w tak odległych miejscach, jak Haiti, była Jugosławia, Afganistan, Irak.
6. **Możliwość prowadzenia militarnych lub paramilitarnych działań tajnych (ukrytych przed przeciwnikiem, sojusznikami, własną opinią publiczną).** Możliwość ta jest bardzo istotna, zwłaszcza wobec rozpowszechnienia dostępu przedstawicieli środków masowego przekazu do wszelkich sektorów życia publicznego i rozpowszechnienia dostępu do mediów informacyjnych. Sytuacja taka często paraliżuje możliwość działania władz państwowych, których przedstawiciele (pochodzący z wyboru) dbają przede wszystkim o poparcie i notowania opinii publicznej. Dodatkowo te „dobrodziejstwa” cywilizacji są także źródłem pozyskiwania informacji dla przeciwnika i mogą być łatwo użyte jako narzędzie walki informacyjnej.
7. **Niskie koszty zaangażowania w działania międzynarodowe, przy dużym wydźwięku politycznym i znacznej ich efektywności.** Jest to wynikiem istoty działań specjalnych, która zakłada zachowanie korzystnego bilansu kosztów do efektów.

Nie tylko misje zagraniczne i wojna hybrydowa

Przytoczone powyżej argumenty wskazują, że Wojska Specjalne są istotnym elementem strategii sojuszniczych, jak też narzędziem w ramach operacji ekspedycyjnych³⁵. Otwartą i odrębną kwestią jest rola Wojsk Specjalnych w ramach narodowych i samodzielnych działań obronnych. Do ich skutecznego prowadzenia niezbędne jest zapewnienie mobilności oraz informacji, czyli transport, wywiad i rozpoznanie.

Zdolność samodzielnego transportu strategicznego. Ograniczone środki transportu strategicznego uniemożliwiają korzystanie z atutu jednostek specjalnych, jakim jest ich zdolność do natychmiastowego reagowania. Ograniczają też możliwości prowadzenia działań specjalnych do terytorium własnego kraju.

Prowadzenie operacji specjalnych (np. mających na celu ochronę lub ewakuację polskich obywateli, polskich interesów gospodarczych) na terenie Europy lub poza nią będzie bardzo utrudnione, a nawet niemożliwe. Brak własnego strategicznego środka transportu powoduje konieczność każdorazowych negocjacji, z krajami sojuszniczymi lub firmami prywatnymi, prowadzonych w celu udostępnienia środków transportu. To z kolei powoduje wydłużenie czasu przygotowania operacji specjalnych

³⁵ Więcej na ten temat w: H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji oraz sił specjalnych*, Warszawa 2013, s. 173–218.

i utrzymanie ich w tajemnicy, a jak wykazują doświadczenia historyczne oraz współczesne – tajemnica i czas są jednymi z głównych elementów krytycznych warunkujących powodzenie działań specjalnych.

Poważne braki i niedoinwestowanie występują też w obszarze środków transportu zapewniających mobilność taktyczną, zwłaszcza takich jak śmigłowce i środki pływające.

Warto też zwrócić uwagę, że współczesne operacje specjalne, gdzie jako środek transportu wykorzystywano śmigłowce, samoloty, czy środki pływające, były zasadniczo prowadzone w konfrontacji z przeciwnikiem, który nie dysponował przewagą technologiczną i posiadał mniejsze zasoby nowoczesnych środków walki (globalna wojna z terroryzmem). W przypadku prowadzenia przez Polskę wojny obronnej bez militarnego wsparcia sojuszników z NATO, trzeba liczyć się z przewagą technologiczną i liczebną potencjalnego przeciwnika. W tej sytuacji wykorzystanie grup specjalnych do skrytego przetrzutu za linie przeciwnika będzie wymagało nie tylko śmigłowców, czy środków pływających, ale też niezbędne będą środki do neutralizacji obrony przeciwnika. Bez tego próba wykorzystania Wojsk Specjalnych, do działań ofensywnych na terytorium przeciwnika, będzie bezcelową stratą ludzi i sprzętu.

Zdolności do prowadzenia samodzielnego wywiadu oraz rozpoznania strategicznego, operacyjnego i taktycznego, zarówno z wykorzystaniem środków technicznych, jak i ludzkich. Praktyka działań specjalnych (współczesnych, z okresu II wojny światowej i wcześniejszych) pokazuje, że podstawowym elementem warunkującym powodzenie wszelkich działań specjalnych jest dostęp do aktualnych i wiarygodnych informacji. Według poglądów wypracowanych w Stanach Zjednoczonych, specjalne wymagania wywiadowcze są jedną z pięciu podstawowych właściwości działań specjalnych³⁶.

Rozwijając temat specjalnych wymagań wywiadowczych należy stwierdzić, że są one współcześnie szczególnie związane z położeniem dużego nacisku na tzw. osobowe źródła informacji. Problem nie ogranicza się więc do pozyskiwania danych, za pomocą takich urządzeń technicznych, jak satelity, załogowe lub bezpilotowe środki latające, narzędzia rozpoznania i walki radioelektronicznej. Jedynie osobowe źródła informacji mogą zweryfikować dane z innych źródeł wywiadowczych i rozpoznawczych, udzielić odpowiedzi na pytania dotyczące kultury życia codziennego, nastrojów ludności i kultury technicznej w rejonie operacji specjalnej. Podsumowując, aby zapewnić możliwość prowadzenia samodzielnych działań specjalnych niezbędne jest posiadanie osobowych źródeł informacji na obszarze operacji i osobowych źródeł informacji poza obszarem informacji z dostępem bezpośrednim lub pośrednim na żądanie oraz technicznych źródeł informacji³⁷.

Sprawność i wiarygodność, zarówno osobowych, jak i technicznych, źródeł informacji, są elementami krytycznymi wpływającymi na powodzenie działań specjalnych.

Spełnienie tych wymogów pociąga za sobą konieczność inwestycji w instytucje oraz środki prowadzące działania wywiadowcze i rozpoznawcze. Bez zapewnienia możliwości skutecznego prowadzenia wywiadu pola walki nie jest możliwe efektywne prowadzenie operacji specjalnych.

³⁶ *Doctrine for Joint Special Operations. Joint Pub 3-05*, Waszyngton 1998, s. V-2/3.

³⁷ Por.: B.H. Tovar, *Intelligence Assets and Special Operations*, [w:] *Special Operations in US Strategy*, eds. F.R. Barnett, B.H Tovar, R.H. Shultz, New York 1988, s. 169–200.

Jak ważne jest rozpoznanie, nie tylko w wojnach asymetrycznych, czy zwalczaniu przeciwnika stosującego nieregularną formę walki, niech świadczy analiza 25 bitew stoczonych przez żołnierzy polskich w latach od 1102 do 1920 r. W 23 analizowanych przypadkach wojska polskie odniosły zwycięstwo nad silniejszym przeciwnikiem dzięki docenieniu przez dowódców roli rozpoznania i wywiadu. Już Mieszko I, pod Cedynią w 972 r., budował sukces militarny dzięki zorganizowaniu sprawnego wywiadu pola walki³⁸.

Tak więc w warunkach prowadzenia wojny obronnej, bez wsparcia sojuszniczego lub przy bardzo ograniczonym wsparciu, akcje bezpośrednie Wojsk Specjalnych skierowane przeciwko ośrodkom decyzyjnym przeciwnika, ważnym instalacjom obronnym i jego infrastrukturze krytycznej, można uznać za mrzonkę. Bez narodowych środków wywiadu i rozpoznania strategicznego, możliwości specjalnego transportu dalekiego zasięgu, środków przełamania obrony powietrznej lub obrony wybrzeża, możliwości wywalczenia przewagi w powietrzu, przerzut grup specjalnych, aby te mogły np. dokonać zniszczeń w bazie lotnictwa strategicznego, lub wyeliminować ośrodek decyzyjny, jest niemożliwe.

Można oczywiście rozważyć ukrycie grup specjalnych na terytorium przeciwnika, przed konfliktem, ale jest to działanie szalenie ryzykowne politycznie – musiałyby być wykonane na długo przed konfliktem, gdyż w okresie kryzysu, z uwagi na zwiększone napięcie i co za tym idzie zwiększoną czujność służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, jest to ryzykowne. Z kolei umieszczenie grup specjalnych na terytorium przeciwnika w dłuższym okresie przed konfliktem wymaga posiadania sprawnych i rozbudowanych struktur wsparcia, opartych o struktury wywiadu, antagonistów władz w państwie przeciwnika, własną mniejszość narodową. To z kolei jest niemożliwe bez konsekwentnej, długookresowej i kosztownej pracy polityków i służb.

Dlatego też najbardziej prawdopodobne użycie Wojsk Specjalnych w wojnie obronnej/konflikcie zbrojnym na własnym terytorium, to zadania związane ze zwalczaniem sił operacji specjalnych przeciwnika, działających na terytorium Polski oraz prowadzenie bojowych misji poszukiwawczo-ratowniczych.

Szczególnie istotna mogłaby być rola Wojsk Specjalnych w działaniach prowadzonych na terytorium zajęтым przez przeciwnika. Grupy specjalne, pozostawione na terytorium zajęтым przez przeciwnika, operujące w głębi jego ugrupowania, są w stanie zbierać cenne informacje o położeniu, ruchach i zamierzeniach jego sił. Ważnym elementem tego typu działań może być lokalizacja celów o dużym znaczeniu operacyjnym i strategicznym (np. stanowisk dowodzenia, centrów łączności, węzłów logistycznych, mobilnych wyrzutni rakiet balistycznych itp.). W sprzyjających warunkach mogą być one celem akcji bezpośrednich. Tak samo celem takich działań mogłyby być sztaby i dowódcy jednostek przeciwnika.

Innym ważnym obszarem operacji specjalnych w konflikcie konwencjonalnym może być prowadzenie tzw. wojny niekonwencjonalnej. Żołnierze Wojsk Specjalnych mogliby, na terenach zajętych przez przeciwnika, uczestniczyć w organizowaniu konspiracji (do celów wywiadowczych, rozpoznawczych i dywersyjno-sabotażowych)³⁹.

³⁸ J. Rubinkowski, *Rozpoznanie wojskowe – tradycje, współczesność i perspektywy*, „Kwartalnik Belona” (wydanie specjalne: *90 lat Sztabu Generalnego Wojska Polskiego 1918–2008*) 2008, s. 16.

³⁹ Problematykę tą porusza też R. Wiśniewski, *Rola Wojsk Specjalnych w systemie obronnym RP*, „Przegląd Strategiczny” 2014, nr 7, s. 59–80.

Jednak do skutecznego i długotrwałego prowadzenia takich działań niezbędne jest wsparcie na miejscu, które mogłyby zapewnić siły obrony terytorialnej pozostałe na terytorium zajęтым przez przeciwnika. Można więc uznać, że w hipotetycznym konflikcie, w razie gdyby doszło do najgorszego scenariusza, agresji i częściowej lub całkowitej okupacji, opcja prowadzenia na zajęтым terytorium operacji specjalnych i ograniczonych działań nieregularnych mogłaby być opłacalnym wyborem. Racjonalne byłoby, w razie wzrostu zagrożenia, przygotowanie zrębów struktur konspiracyjnych opartych na obronie terytorialnej, co jest oczywistym zadaniem dla służb specjalnych i Wojsk Specjalnych. Jednak aby taka działalność dawała szansę powodzenia, musiałyby zostać spełnione określone warunki. Struktura musiałaby być skutecznie zakonspirowana i przygotowana przed konfliktem zbrojnym.

Obrona terytorialna jest w początkowym stadium organizacji, Siły Zbrojne RP od 1989 r. (niektórzy twierdzą, że od czasów Sejmu Czteroletniego) są w stanie reorganizacji. W okresie Zimnej Wojny, zadaniem części sił była obrona terytorium kraju, w tym przed uderzeniami powietrznymi oraz działaniami dywersyjnymi, a także walka ze skutkami użycia broni masowego rażenia, jak również zabezpieczenie ruchu na strategicznych szlakach komunikacyjnych. Wiązało się to z przewidywanym charakterem konfliktu w Europie. Po rozpadzie układu bipolarnego, Wojsko Polskie zaczęło przeobrażać w kierunku zdecydowanie defensywnym, z czym wiązały się plany rozbudowy sił Obrony Terytorialnej, postrzeganej jako lekka piechota, zdolna do walki w terenie zurbanizowanym. Wyrażna była także fascynacja możliwościami przenośnych środków przeciwpancernych i przeciwlotniczych. Z czasem jednak z tych zamiarów zrezygnowano⁴⁰. Powołane, w latach dziewięćdziesiątych XX w., jednostki Obrony Terytorialnej zostały rozwiązane, a istniejące Narodowe Siły Rezerwowe nie są namiastką obrony terytorialnej, a jedynie ograniczonym zasobem rezerw.

Budowa narzędzi pozwalających na stworzenie skutecznej strategii bezpieczeństwa militarnego, trwa w Polsce od rozwiązania Układu Warszawskiego. Niestety, na skutek zmiennych decyzji politycznych i niewłaściwego określenia priorytetów, elementy militarnego systemu bezpieczeństwa nie osiągnęły pożądanego stopnia sprawności (jak wojska konwencjonalne), lub nie istniały (jak np. obrona terytorialna). Wojska Specjalne stanowią pozytywny przykład pokazujący, że w Polsce możliwe jest racjonalne budowanie ważnego komponentu militarnego od podstaw.

Z drugiej jednak strony rozchwianie decyzyjne i niezbyt szczęśliwa reforma systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi w latach 2013–2014, w tym Wojskami Specjalnymi, jak też brak zaplecza zapewniającego informacje i mobilność na poziomie narodowym, znacznie ograniczają możliwości potencjalnego wykorzystania Wojsk Specjalnych, które to wojska powinny być jednym z filarów polskiej strategii odstraszania i przeciwdziałania nowemu obliczu zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa.

⁴⁰ Interesujący esej dotyczący m.in. opisywanych tu zagadnień: M. Piekarski, *Siły specjalne a obrona terytorialna*, <http://www.special-ops.pl/blog/id395,sily-specjalne-a-obrona-terytorialna> [dostęp: 20.06.2015].

Podsumowanie

Tak zwana wojna hybrydowa nie jest zjawiskiem nowym. Elementy takie, jak m.in. wojna informacyjna, epatowanie terrorem, zderzenie kulturowe, nie są niczym nowym w historii wojen. Coraz większe uzależnienie od technologii, informacji przekazywanych w czasie niemal rzeczywistym; rozbudowa i skomplikowanie procedur oraz procesu decyzyjnego w świecie zachodnim, zwiększyły podatność na wrogie działania inne niż militarne oraz te wykorzystujące siłę militarną. Z drugiej strony, jeśli przyjmiemy Clausewitzowskie rozumienie wojny, gdzie: „...wojna jest tylko dalszym ciągiem polityki (i dalej) wojna jest nie tylko czynem politycznym, lecz i prawdziwym narzędziem polityki, dalszym ciągiem stosunków politycznych, przeprowadzeniem ich innymi środkami”⁴¹, to postęp technologiczny i rozwój społeczny jeszcze mocniej splatają politykę z wojną, nie tylko w wymiarze decyzyjnym i motywów, ale też stosowanych środków prowadzenia walki.

Natomiast Wojska Specjalne, jako charakteryzujące się zdolnością do niekonwencjonalnego działania i przystosowywania się do nowych realiów, wysokim stopniem gotowości do podjęcia działań oraz możliwością precyzyjnej reakcji w krótkim czasie, są nie tylko predystynowane, ale też mogą w pewnych sytuacjach okazać się jedynym efektywnym narzędziem umożliwiającym podjęcie działań militarnych w interesie własnym lub celem wsparcia sojuszników we wrażliwym politycznie otoczeniu.

Siły operacji specjalnych i narodowe zdolności do prowadzenia operacji specjalnych powinny też stanowić istotny element odstraszenia militarnego oraz strategii i doktryny obronnej.

Dłatego kwestie wpisania sił operacji specjalnych w narodowe i sojusznicze doktryny obronne, a także rozwój i opcje ich wykorzystania powinny być elementem zarówno planowania obronnego, jak też dociekań naukowych.

Siły operacji specjalnych (Wojska Specjalne) w konfliktach hybrydowych *Streszczenie*

Przejęcie Krymu przez Rosję w 2014 r. i konflikt zbrojny na wschodzie Ukrainy, w których to wydarzeniach istotną rolę odegrały rosyjskie formacje specjalnego przeznaczenia, upowszechniły termin wojna hybrydowa. Stąd też pojawia się rosnąca liczba definicji wojny, konfliktu i zagrożeń hybrydowych, jednocześnie w dyskusji naukowej i publicznej stawiane jest pytanie – dlaczego państwa rozwinięte okazały się wrażliwe na nieregularną formę walki zbrojnej, stosowaną przez przeciwnika nieprzestrzegającego reguł prawa międzynarodowego lub szukającego nisz nieobjętych prawem międzynarodowym. Tymczasem poszukiwanie definicji wojny hybrydowej jest poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie jak sytuacja międzynarodowa po zimnej wojnie, nowe technologie, asymetria świata, komercjalizacja i globalizacja wpływają na sposób i proporcje wykorzystania metod oraz środków prowadzenia walki. Siły operacji specjalnych są przygotowane do przeciwdziałania takim zagrożeniom. W spektrum ich operacji mieści się nie tylko wojna niekonwencjonalna, ale też rodzaje działań, definiowane jako kontrterroryzm i działania przeciwpowstańcze,

⁴¹ C. von Clausewitz, *op. cit.*, t. I, s. 7, 32.

które w pewnym zakresie mogą być odpowiedzią na zagrożenia hybrydowe. Równocześnie Wojska Specjalne są istotnym elementem strategii sojusznicznych, jak też narzędziem w ramach operacji ekspedycyjnych. Otwartą i odrębną kwestią, która wymaga poddania eksploracji, jest rola Wojsk Specjalnych w ramach narodowych i samodzielnych działań obronnych, w tym formy współdziałania z obroną terytorialną.

Słowa kluczowe: sity operacji specjalnych, wojna hybrydowa, zagrożenia hybrydowe, wojna niekonwencjonalna, kontrterroryzm, działania przeciwpowstańcze

Special operation forces (Special Forces) and hybrid warfare Abstract

The overtaking of Crimea by Russia in 2014, and the armed conflict in the east of Ukraine, in which Russian special forces played an important role, promoted the use of the term hybrid warfare. Hence, a number of definitions of war, conflict and hybrid threats has appeared, and in the scientific and public debate a question is being asked - why have the developed countries proved to be sensitive to the irregular form of the armed struggle, used by the enemy which is not respecting the rules of the international law or is looking for niches not covered by the international law. However, the search for the definition of a hybrid war is the search for an answer to the question how the international situation after the Cold War, new technologies, the asymmetry of the world, commercialization and globalization affect the way and proportions of use of the methods and means of combat. Special operation forces are prepared to counter such threats. Within the spectrum of their operations not only the unconventional warfare is included, but also the types of actions defined as counterterrorism and counterinsurgency, which to some extent may be a response to the hybrid threats. At the same time the special forces are an important element of the strategy of alliance, as well as a tool in the context of expeditionary operations. An open and separate issue that requires exploration is the role of Special Forces within the framework of national and defense operations, including forms of cooperation with the territorial defense.

Key words: special operation forces, hybrid warfare, hybrid threats, unconventional warfare, counterterrorism, counterinsurgency

Подразделения специальных операций (Специальные войска) в гибридных конфликтах Резюме

Аннексия Крыма Россией в 2014 году и вооруженный конфликт на востоке Украины, события, в которых важную роль сыграли российских подразделения специального назначения, распространили термин «гибридная война». Следовательно, появилось большое количество новых определений терминов война, конфликт и гибридные угрозы. Вместе с тем в научной и общественной дискуссии ставится вопрос, почему развитые государства оказались податливыми на нерегулярные формы вооруженной борьбы, используемые противником не соблюдающим нормы международного права, либо использующегося недостатками этого права. В то же время, поиск определения гибридной войны является также поиском ответов на вопрос, как международная обстановка после холодной войны, новые технологии, асимметрия мира, коммерциализация и глобализация влияют на способ

и пропорции использования методами или средствами ведения боевых действий. Подразделения специальных операций подготавливаются для противостояния таким угрозам. В спектре их операций находятся не только нетрадиционные боевые действия, но и такие типы действий, как борьба с терроризмом и действия против повстанцев, которые в определенной степени могут быть ответом на гибридные угрозы. В то же время спецназ является существенным элементом стратегии альянса, а также инструментом действий в во время экспедиционных операций. Открытым и отдельным остается вопрос, касающийся роли сил специального назначения в рамках национальных и самостоятельных оборонных действий, в том числе форм совместных действий с соединениями территориальной обороны.

Ключевые слова: подразделения специальных операций, гибридная война, гибридные угрозы, нетрадиционная война, борьба с терроризмом, действия против повстанцев